

Balmazújváros, 1897. január 6. – Budapest, 1970. április 16.

Apja egy módos parasztgazda fia volt, de szülei nem kötöttek házasságot. Nyolcéves korában anyai nagyszülei magukhoz vették, s náluk lakva Balmazújvárosban végezte el a református elemi négy osztályát. Tizenkét éves korától munkába kellett állnia, csűrhes cseléd, azután kisbojtár, majd kondásgyerek lett. Serdülőkorában gulyásbojtár volt, majd mostohaapjával napszámba járt. 1913-ban felvették pályamunkásnak a vasúthoz. 1914-től látogatta a helybeli földművelőegylet könyvtárát. Autodidakta módon képezte magát, minden fellelhető könyvet elolvasott, olvasmányai hatására agrárszocialista lett. 1917-ben behívták katonának. Az olasz fronton, a Piave mellett szolgált távírásként. 1918. novemberben, a Monarchia összeomlása után hazatért, tovább katonáskodott a köztársasági hadseregben. 1919 elején szabadságolták, hazatért Balmazújvárosra.

A kommün idején a balmazújvárosi földosztó bizottság, a munkástanács és direktórium tagja lett. Májusban a román csapatok fogságába került, másfél évig Romániába internálták és dolgoztatták. Hazatérte után, 1920 decemberében Debrecenben a forradalmak alatti tevékenységéért egy év fogházbüntetésre ítélték. 1922 elején került szabadlábra. Kiszabadulása után mezei munkásként és pályamunkásként kereste kenyerét. Nemsokára a Magyarországi Szociáldemokrata Párt balmazújvárosi szervezetének alapítói között tűnt fel, majd a Magyarországi Földmunkások Országos Szövetsége helyi csoportja jegyzőjévé választották. Első írása 1928-ban a Századunk folyóiratban jelent meg; Vámbéry Rusztem közölte olvasói levelét, amelyben a demokrácia és a diktatúra kérdéséről indított vitához szólt hozzá, a legelesettebb rétegek véleményét megfogalmazva. Kíérlelt gondolatmenete nagy figyelmet keltett, eredeti stílusa és íráskészsége felkeltette a baloldali folyóiratok szerkesztőinek az érdeklődését. Ettől kezdve sorozatosan jelentek meg a földkérdéssel és a parasztsággal foglalkozó írásai a Népszava, a Föld és Szabadság, a Korunk, a Gondolat, a Kelet Népe és a Válasz hasábjain. Első jelentős műve Az Alföld parasztsága című szociográfiája volt, ezzel vonta magára a népi írók figyelmét.

Ebben az időben még az MSZDP tagja, benne volt abban a delegációban is, amely 1932 áprilisában memorandumot adott át gróf Károlyi Gyula miniszterelnöknek. Ezért és otthoni megnyilatkozásaiért letartóztatták, a csendőrségen megverték, a munkájától is megfosztották. Három hónapot a fővárosban töltött, 1933 januárjában részt vett a szociáldemokrata pártkongresszuson is. Az MSZDP vezetősége azonban nem fogadta kedvezően túl radikálisnak tartott agrárpolitikai elképzeléseit. Pártjában csalódva fokozatosan eltávolodott a szociáldemokráciától. A Népszavában 1934 júliusában megjelent Mi lesz a magyar földmunkásokkal? című cikkéért izgatás vádjával egy hónapi fogházra ítélték. Ezután még többször letartóztatták, megfigyelték, a csendőrség gyakran tartott nála házkutatást, zaklatták

baloldali lapokba írt cikkei miatt.

1937-ben részt vett a Márciusi Front létrehozásában, a népi írókhoz csatlakozva a front egyik vezetője lett. Részt vett az 1937. őszi makói találkozón, 1938-ban a front második kiáltványának is egyik aláírója volt, és bekerült a népi írók lapja, a Szabad Szó szerkesztőbizottságába. Munkáiban a falusi szegénység sorsának a megszólaltatója. Regényei többnyire önéletrajzi ihletésűek – mint a legjelentősebbnek tartott Számadás –, egyben szociográfiák. Önmagát parasztírónak tartotta. 1939-ben belépett a Nemzeti Parasztpártba, bár a makói alakuló ülésen nem vett részt. Augusztus 19-én, a párt országos konferenciáján beválasztották a tizenöt tagú végrehajtó bizottságba. Ugyanebben az évben adták ki első politikai alapvetésű művét, a Szocializmus, nacionalizmust. 1942-ben a Magyar Történelmi Emlékbizottság tagja. Részt vett az 1942-es, kormányzati kezdeményezésre létrejött lillafüredi írótalálkozón, és az 1943-ban megrendezett szárszói találkozón, ahol a népi baloldal véleményét fogalmazta meg a háború utáni kibontakozásról. Az 1940-es évekre a népi mozgalom első számú vezetői közé emelkedett. Mint baloldalt többször behívták, a frontra ugyan nem került ki, de három alkalommal is munkaszolgálatot kellett teljesítenie. Utolsó behívásakor, 1944 augusztusában megszökött, és Budapesten bujkálva várta be a front átvonulását. 1945. márciusban az Országos Földbirtokrendező Tanács elnökeként irányító szerepe volt a földreform végrehajtásában. Miután április elején a NPP vezetősége áttette székhelyét Debrecenből Budapestre, két hétre rá ő lett a párt elnöke, minden további nagyválasztmányi szavazás alkalmával megerősítették ebben a tisztségében. A Budapesti Nemzeti Bizottságba és a fővárosi törvényhatósági bizottságba is delegálták. 1945. április 2-án, mint a nyolc kiemelkedő közéleti személyiség egyikét beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe, szeptemberben a politikai bizottságba is bekerült. 1945. november 4-én Heves és Nógrád megyei parasztpárti mandátummal nemzetgyűlési képviselő, ismét politikai bizottsági tag. A koalíciós időszakban pártja népszerű vezetője, a Nemzeti Parasztpártban a centrumot képviselte, megpróbált egyensúlyt teremteni a párt egymással szemben álló két szárny, Erdei Ferenc és Kovács Imre között egyensúlyozni. Legfőbb törekvése a pártszakadás megakadályozása, egyúttal az NPP politikai önállóságának a megőrzése volt. Támogatta a Magyar Kommunista Párttal való együttműködést, ugyanakkor a múltban gyökerező bizalmatlansággal viseltetett a Független Kisgazdapárttal és a Szociáldemokrata Párttal szemben. 1947. augusztus 31-én korábbi választókerületében megszerzett mandátumot tartotta meg, tagja lett a törvényhozási politikai bizottságnak. 1947-től az Országos Nemzeti Bizottság társelnöke. Ezenkívül a Magyar Művészeti Tanács tagja, a Mezőgazdasági Szakoktatási Tanács alelnöke, szerepet kapott továbbá az Országos Köznevelési Tanácsban és a Petőfi-emlékbizottságban is. A koalíciós kormányzás sikere érdekében két alkalommal miniszteri tárcát vállalt, Dinnyés Lajos kormányában 1947. március 31-étől szeptember 24-ig építés- és közmunkaügyi tárcát irányította, majd az 1947. szeptember 24-étől a Honvédelmi Minisztérium vezetője. 1948 nyarán a Paraszti jövő című könyvét a Rákosi–Gerő-csoport ürügynek tekintette, hogy őt is eltávolítsák a politikából, és az irodalomba „számúzzék”. A kommunista vezetők főleg azért támadták, mert a kisparaszti gazdálkodás fenntartását hirdető mű alap gondolata egyáltalán nem illett bele az MDP-nek a mezőgazdaság sztálini típusú kollektivizálását erőltető elképzeléseibe. Nézeteként a vegyes tulajdonviszonyokra épülő gazdaság és demokratikus politikai rendszer megőrzése adta. 1948. szeptember 9-én tisztségéről lemondva,

nemcsak a HM éléről, hanem a közéletből is távozott. A még formálisan létező parasztpárt vezetésében 1948. július elejétől már nem vett részt, bár pártelnök maradt. 1949. február 11-én kinevezték az Alföld-fásítás és egyéb közérdekű erdőtelepítések országos felügyelőjévé. 1949. február elején tagja lett a Magyar Függetlenségi Népfront országos vezetőségének, 1949. május 15-étől Hajdú-Bihar megyét képviselte a törvényhozásban. 1956-ig a közvetlen napi politizálástól elzárva, de a politikai élettől nem visszavonulva alkotott békásmegyeri házában. 1950-től a Magyar–Szovjet Társaság vezetőségében kapott feladatot, és az Országos Béketanács elnökségébe is beválasztották. Nagyobb közéleti aktivitásra Nagy Imre miniszterelnöksége idején nyílt lehetősége. 1954. májusban csaknem ellenszavazat nélkül kapta meg a Magyar Írók Szövetsége elnöki tisztségét, bekerült a működését felújított Hazafias Népfront Országos Tanácsába, fővárosi tanácstag lett.

1956. október 23-án a Bem-szobornál mondott beszédében a magyar írók nevében üdvözölte a forradalmat. Október 31-én a Petőfi Párt újjáalakuló ülésén minden korábbi párttagságáról lemondott, ugyanakkor beválasztották a párt szellemi irányító testületébe. 1956. november 4. után sokat tett a lefogott írók és más értelmiségiek szabadon bocsátása érdekében. Többször kihallgatták, de nem tartóztatták le. Az Írószövetség 1957. április feloszlata után visszautasította az Irodalmi Tanácsban való részvételt. Hivatalosan csak a Hazafias Népfront Országos Tanácsa Elnöksége munkájában vett részt, de minden lényeges közéleti-politikai kérdésben hallatta a hangját. 1958. november 16-án a Hazafias Népfront budapesti jelöltjeként jutott be a törvényhozásba, 1963. február 24-étől Hajdú-Bihar megyét képviselte, 1967. március 19-én Hajdú-Bihar megye 5. számú egyéni választókerületében szerzett mandátumot, haláláig képviselő maradt.